

Kā atpazīt trauksmes celšanas gadījumus?

Publicēts pirms vairāk nekā 4 gadiem

Publicēts: 08.02.2021.

Līdz ar Covid-19 pandēmijas sākumu iedzīvotāji biežāk vēršas Trauksmes cēlēju kontaktpunktā, lai konsultētos par iespējamiem apdraudējumiem sabiedrības veselībai, kas ir viena no Trauksmes celšanas likumā īpaši izceltajām jomām. Padomus, kā atpazīt trauksmes celšanas gadījumus un kur ar tiem vērsties, apkopojis Trauksmes cēlēju kontaktpunkts Valsts kancelejā.

Kas ir trauksmes celšana?

Trauksmes celšana ir iespēja veicināt likumīgu, godprātīgu, atklātu un pārredzamu organizāciju darbību publiskajā un privātajā sektorā. Vienkāršāk sakot – tā ir darbavietas vadības vai kompetento iestāžu informēšana par darbavietā novērotajiem pārkāpumiem. Trauksmes celšanas likums palīdz, iesaistoties Latvijas iedzīvotājiem, novērst pārkāpumus, pirms nodarīts kaitējums sabiedrības interesēm, vienlaikus aizsargājot trauksmes cēlētus no atriebības.

Pilnīga izpratne par trauksmes celšanu Latvijā vēl jāveido: Valsts kancelejas veiktā aptauja liecina, ka 8% aptaujāto nezina, kas ir trauksmes celšana, bet 36% uzskata, ka trauksmes celšana ir ziņošana par personīgu interešu aizskārumu vai nesaskaņām darbavietā, par draugu, paziņu, kaimiņu vai kolēģu interešu aizskārumu. Tomēr Trauksmes celšanas likums neattiecas uz personīgu nesaskaņu risināšanu (piemēram, strīds ar vadītāju darbā) vai tikai personisku interešu aizsardzību. Trauksmi var un vajag celt, ja savā darba vidē sastopies ar plašākas sabiedrības intereses skarošiem pārkāpumiem.

Pirms celt trauksmi, atbildi uz dažiem jautājumiem!

Vai tu esi trauksmes cēlējs?

Pirmkārt, tavā rīcībā ir informācija par iespējamu pārkāpumu. Otrkārt, šis iespējamais pārkāpums neskar tikai tevi, bet var kaitēt sabiedrības interesēm plašāk. Treškārt, par šo pārkāpumu tu uzzināji, veicot darba pienākumus. Ceturtkārt, tu pats iesniedz ziņojumu savā vārdā (kā fiziska persona).

Piemēram, ja tu strādā ražotnē, kas cenšas ietaupīt uz attīrīšanas iekārtām un ar ķīmiskiem piemaisījumiem bagātinātos notekūdeņus nakts aizsegā izlej vietējā upītē, nogalinot zivis un ilgtermiņā saindējot gruntsūdeņus, tu vari būt trauksmes cēlējs. Taču, ja tu kā pilsētas iedzīvotājs vai garāmgājējs novēro uzņēmuma rīcību no malas, tu nekvalificēies trauksmes celšanai. Tas gan nenozīmē, ka par šādiem gadījumiem būtu jāklusē: informē Valsts vides dienestu vai citu atbildīgo valsts iestādi, taču tas nebūs trauksmes celšanas ziņojums un uz to neattieksies Trauksmes celšanas likums.

Vai tu zini, kas ir pārkāpums?

Pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums, administratīvs pārkāpums vai cits tiesību normu pārkāpums, kā arī saistošu ētikas vai profesionālo normu pārkāpums, kas kaitē sabiedrības interesēm. Ja darba devējs maksā tev algu aploksnē vai pieņem darbā radniekus bez atbilstošas kvalifikācijas – tie ir acīmredzamu pārkāpumu piemēri, kas skaidri vairumam sabiedrības. Tomēr var būt arī sarežģītāki gadījumi.

Piemēram, vidēji lielai elektrostacijai ir tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Tas nozīmē, ka elektrostacijai no saražotās elektroenerģijas vispirms ir jāsedz savs pašpatēriņš, savukārt saražotās elektroenerģijas atlikumu drīkst pārdot obligātā iepirkuma ietvaros. Taču elektrostacija nenodrošina atbilstošu pašpatēriņa apjomu – tā atsevišķu savu iekārtu darbības nodrošināšanai iepērk papildu elektroenerģiju, kas ir daudz lētāk, savukārt saražoto elektroenerģiju attiecīgi pārdod obligātā iepirkuma ietvaros. Arī tas ir pārkāpums, un šajā gadījumā elektrostacijai būtu atceļamas tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros.

Vai tev ir atbilstoša informācija par pārkāpumu?

Trauksmi var celt par pārkāpumu neatkarīgi no jomas, kurā tu strādā, novērojot amatpersonu bezdarbību, nolaidību vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, korupciju, krāpšanu, publiskas personas finanšu līdzekļu vai mantas izšķērdēšanu, izvairīšanos no nodokļu samaksas, sabiedrības veselības apdraudējumu, pārtikas drošības apdraudējumu, būvniecības drošības apdraudējumu, vides drošības apdraudējumu, darba drošības apdraudējumu, sabiedriskās kārtības apdraudējumu, cilvēktiesību pārkāpumus, pārkāpumus publisko iepirkumu jomā, pārkāpumus finanšu un kapitāla tirgus sektorā, kā arī konkurences tiesību pārkāpumus.

Trauksmes cēlējam ir svarīgi rīkoties atbildīgi un pārdomāti, sniedzot pamatotu informāciju, faktus, norādot iesaistītās personas, konkrētus notikumus, kas norāda uz iespējamo pārkāpumu. Ja uzņēmums, kurā tu strādā, produkta ražošanā apzināti izmanto bojātu vai nezināmas izcelsmes izejvielu, kas, neraugoties uz apstrādi ražošanas procesā, var izrādīties bīstama patērētāju veselībai, par to ir jāziņo. Taču arguments “viņi noteikti tur dara kaut ko neatļautu, jo priekšnieks izskatās aizdomīgs” nebūs pietiekams.

Ja tavs ziņojums atbilst trauksmes celšanas pazīmēm, vai zini, kur ar to vērsties?

Tev ir pieejami četri trauksmes celšanas mehānismi.

Izmanto iekšējo trauksmes celšanas sistēmu savā darbavietā – tādai jābūt ikvienā publiskās pārvaldes iestādē vai uzņēmumā un privātā sektora organizācijās, kurās ir vairāk nekā 50 nodarbināto.

Vērsies valsts pārvaldē, no kompetento institūciju saraksta izvēloties visatbilstošāko.

Vērsies trauksmes cēlēju kontaktpunktā Valsts kancelejā vai pie nevalstiskajām organizācijām.

Ja objektīvu iemeslu dēļ trauksmi nevari celt darbā vai kompetentajā institūcijā, ja neviens neklausās vai arī nekas ilgstoši nemainās, cel trauksmi, piesaistot medijus. Taču ņem vērā, ka, ceļot trauksmi publiski, jāievēro likuma prasības!

Vairāk informācijas par trauksmes celšanu un trauksmes cēlēju aizsardzības garantijām, kā arī kompetento iestāžu saraksts pieejams interneta vietnē www.trauksmescelejs.lv.

Saistītas tēmas

[Valsts kanceleja](#)

<https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/ka-atpazit-trauksmes-celsanas-gadījumus>